

Iraultza demokratiko bat Europaren bihotzean

Vicent Partal

VilaWeb egunkari digitalaren zuzendaria

2013ko irailaren 11n, bi milioi katalan kale eta bideetara atera ziren eta 400 kilometroko giza katea osatu zuten, eskuz esku. Iparraldetik Frantziaren agindupeko El Voló-tik hasita Valentziar Herrialdeko Vinaroseraino, nazio zahar eta aldi berean gazte bat kalera irten zen independentziaren aldarrikapen argi eta zehatzarekin. Egun horretan gertatutakoaren argazki lekukotzak horrelaxe erakusten du (ikus <http://gigafoto.assemblea.cat>) ziur aski Bigarren Mundu Gerraren bukaeratik Europan ikusi den manifestazio politiko handiena izan dena. 'Via Catalana' izena hartu zuen.

Izen hori ez zen inola ere anekdotikoa: 1990eko hamarkadaren hasieran Molotov-Ribbentrop itunaren aurka Estonia, Letonia eta Lituania lotu zituen 'Via Baltica' giza katearen oihartzuna zekarren. 'Via Baltica' hori, aldarrikapen demokratiko eta independentziarako atari gisa, Katalunian izen bera erabili zuen ekitaldirako inspirazio argia izan zen.

Urteak ez dira alferrik igarotzen, eta izena izan zen, funtsean, bat etortze bakarra. 'Via Baltica' hartan jendea ahal zuen bezala antolatu zen; aitzitik, Interneti esker, Via Catalanak herri antolamendu miresgarria izan zuen. 600.000 lagunek baino gehiagok eman zuten bertan izena web formulario baten bidez. Datu guztiak utzi zizkioten antolatzaileari,

Assemblea Nacional Catalanari (ANC), eta nora joan nahi zuten aukeratu zuten, ibilbidearen baitan hartu beharreko leku zehatza. Gero, irailaren 11n, hiri eta herri bakoitzeko lagunak autobusetan joateko antolatu ziren, egin beharreko kilometro guztiak egin zituzten eta jarritako arauak bete zituzten: ordu erdiz eskuz esku lotuta egotea, era horretan hegazkin eta argazkiek manifestazioaren arrakasta mundu osoari erakuts diezaioten.

Ez zen istilurik sortu. Ezta bat ere. Ezta trafiko arazorik ere, nahiz eta, uda amaierako jaiegun batean, Via Catalanak iparretik hegoraino herrialdeko errepide nagusietako bat bete zuen. Ez istilurik, ez aurpegi txarrik. Herri antolakuntzaren ikuskizun zirraragarria, valentziar zatian pittin bat hautsi zena: Guardia Zibilak, Katalunia osoan agertu ez bazen ere, zenbait istilu eragin zituen lurralde horretan, eta kontzentrazioa oztopatzen saiatu zen. Izan ere, bezpera arte ezin izan zen lortu –eta errekurtsio judizial baten bitartez– Via Catalana valentziar lurraldean baimendua izatea. Estatuak pentsa dezake, beharbada, dagoeneko Printzerria galdu duela, baina lurraldearen gainerako eskualdeetara kutsatzea saihestu behar dela.

Herri autoantolakuntzaren arrakasta izan zen. Izan ere, Viaren sortzaileak, hori posible bihurtu zutenak, ez ziren ez alderdi politikoak ez gobernu katalana, oinarriko erakunde bat baizik: ANC. Errealitate katalana zorrotz jarraitzen duen inor ez da harrizko baldin eta baieztatzen badut ANC, bi-zitza publiko katalanean izandako agerpen meteorikoa gorabehera, aspalditik ari zela eratzen eta garatzen.

Gizarte zibila estatugintzan

ANC formalki mugimendu berria da, baina politikoki eta sozialki 2009 eta 2011 artean Katalunia osoko herri eta hirietan (Bartzelona barne) independentziari buruzko herri galdeketak sustatu zituen mugimenduaren jarraipena da. Herri antolakuntzaren indarra argia eta harrigarria izan zen une hartan ere. *Ad hoc* antolatutako hauteskunde sistema bat prestatu zen:

hautesle errolda, hauteslekuak, ordezkariak, hauteskunde kanpaina... Milioi bat katalanek eman zuen botoa benetako hauteskunde prozesua izan zen horretan: alderdi politikoen mitin eta kartelak, goizetik botoa emateko errenkadan jarritako herritarrak, kazetarien flashen aurrean botoa ematen zuten herritar ospetsuak, biharamuneko titulu handiak... Ezinezkoa zen hauteskunde baten eta 'horien' arteko ezberdintasun aipagarriarik topatzea. Baina bazegoen. Antolakuntzan ez ziharduen ezein gobernurik, ezein estaturik. Herriak hartu zuen estatuaren jarduna, hain zuzen ere administrazio batentzat antolatzen zailenetakoa den zeregin bat garbitasun osoz abian jarritz: hauteskundeak. Nazioarteko behatzaileek ez zuten gertatzen ari zenari buruzko miwesmena ezkututzen.

Katalunian azken hamarkadetako herri mugimendu handiena ikus daiteke abian, eta ezin hobeto funtzionatuz gainera. Independentzia nazionalaren alde

Horixe da, beraz, gaur egun Katalunian gertatzen ari denaren eta beste edonolako mugimenduren baten arteko ezberdintasun nagusia. Katalunian azken hamarkadetako herri mugimendu handiena ikus daiteke abian, eta ezin hobeto funtzionatuz gainera. Independentzia nazionalaren alde. Baina ez soilik horren alde. Izan ere, jendeak behin eta berriro errepikatzen du mugimendu hau demokraziaren alde dela. Baina beharrezkoa ote da herrialde demokratiko batean demokraziaren aldeko mugimendu bat?

Ez da ahantzi behar zein den argumentu nagusia: independentzia nazionala. Behatzaile politiko guztiak txundituta geratzen dira independentzia prozesuari eusten dioten eta herri mugimendua bide instituzionaletatik bideratzen saiatzen ari diren alderdien koalizioa ikusten dutenean. Kristau demokratak eta antikapitalistak, besteak beste, argazki berean batera ateratzen dira. Beste edozein lekutan guztiz pentsaezina den argazkia, hain zuzen. Eta, batez ere, ez garelako soilki

argazkiei buruz ari. Argazkiak ateratzen dituzte elkarrekin, baina, bereziki, egundoko funts politikoa duten hitzarmenak ixten dituzte.

Azken lau urteotan, beti ere kaleko presioaren eraginez, alderdi katalanak independentziaren –edo, gutxienez, autodeterminazioaren– aldeko jarrera hartuz joan dira. Esquerra Republicana izan da alderdi independentista tradizionala Legebiltzarrean, baina beti hirugarren eta bosgarren postuen artean eserleku kopuruari dagokionez. Azken hauteskundeen ondoren, ezkerreko alderdi nagusia eta herrialdeko bigarrena da. Bera da, gaur egun, oposizioko alderdi nagusia, baina badakite egoera hori konbinatzen –independentzia prozesuaren inguruan, bederen– *Convergència i Unió* (CiU) alderdiari eta bereziki Mas presidenteari eskaintzen dioten babesarekin.

CiU, independentismora ziztu bizian

CiU, boterean dagoen demokrata liberalen eta demokristauen arteko koalizioa, independentista bilakatu da hala-beharrez. Jakina, beti izan dira nazionalista katalanak, baina CiUk, duela oso gutxi arte, ez zuen independentziaren aldeko apusturik egiten ezta erretorikoki ere. Ez zuen sektore subiranistarik, EAJk izan dezakeen bezalakorik. Independentzia oso urrun zegoen CiUren mentalitate esparrutik, eta hala eta guztiz ere, koalizioak, bereziki CDC alderdiak, itzulingururik gabe aldarrikatzen du orain autodeterminazioa eta independentzia direla alderdiaren xedeak. Ez hori bakarrik. Jordi Pujolek, *Convergència*ren lider historikoak, hamarkadetan zehar independentziaren aurkakoa izan denak, oker zegoela erabaki du: «edo independenteak gara edo bazterrean geratuko gara». Ibilbide luzeko hainbat pertsonen –Pujol, edo Maragall presidentearen orbitako sozialismo katalaneko izen handiak– bilakaera independentistaren eraginak prozesuaren aldeko zulo galanta ireki du gizartean. Laurogeiko hamarkadan Espainian eroso sentitzen ziren katalan askok beren burua aldatzeko bide irekia ikusi dute Pujolen aldaketan. Eta,

horrenbestez, independentismo katalana gehiago elikatzen da inoiz independentista izan ez den jendeaz independentista tradizionalaz baino. Eta hortik egoera arraroren bat sor daitekeen arren, horrexek indar handia ematen dio.

Esquerra eta CiUren alboan, azpimarratu beharrekoa da Iniciativa per Catalunya eta CUPEk egindako ekarpena ere. Ezkerreko bi indar katalan horiek urruneko lekuetatik datoz. PSUCen komunismoa, berdeak edo trantsizioko independentismo borrokalaria. Baina batzuek zein besteek jakin dute errealtatera egokitzen eta beren indar eta ahalmenak zeharkako mugimendu baten zerbitzura jartzen. Bi indar horien presentziak gizarte sektore gehiago atxikitzen dizkio mugimenduari, batez ere gizarte mobilizazio ahalmen handia duten sektoreak.

PSCk berak ere, hasiera batean, erreferendum deialdiaren alde sinatu zuen, independentziaren aurka dagoen arren. Bigarren alderdi katalana izandakoaren joan eta etorriak ez dira errazak esplikatzen; gaur egun, alderdiko buruzagiek bunker batean ixtea hautatu dute, herrialde osoan zehar bere militanteak alderdia utzi eta mugimendu independentistetan sartzen diren bitartean. Bere kontraesanetan harrapatuta, PSC politika katalanean bazterreko alderdi bilakatzear dago.

Era horretan, Alderdi Popularra eta Ciutadansko espainiar nazionalistak bakarrik daude guztiz prozesuaren aurka, eta estatu autonomikoari bere horretan eustearen alde. Zenbakietara etorritz, egungo Legebiltzar katalanean: 87 diputatu prozesuaren alde dauden alderdietakoak dira; 20 diputatu sozialistak dira, Espainiarekin hitzartutako erreferendumaren alde daude baina ez independentziaren alde (nahiz eta taldearen barnean gehiengo subiranistarekin batera botoa ematen duten hiru diputatu dituzten); eta 28 diputatu soilik daude prozesuaren eta erreferendumaren guztiz aurka. Azken aldiko inkesta guztiek erakusten dutenaren arabera, gainera, hurrengo hauteskundeetan alderdi independentistek are diputatu gehiago izango lituzkete, nahiz eta bloke bakoitzaren barneko ehunekoak desberdin banatuko liratekeen.

Erreferenduma deituta egonik, zaila da panorama hobea irudikatzea. Eta galdera da: nola izan da hori guztia posible?, nola abertzaletu da Katalunia hainbeste eta hain azkar?

Autonomia Estatutuaren ukoaren ondorioak

Azalpena erraza da. 2003an, ezker katalanak hauteskundeak irabazi zituen, eta Pasqual Maragall presidente sozialistak Espainiaren eta Kataluniaren arteko erlazioa berriro negoziatzea erabaki zuen. Maragall zen azken espainolista. Espainolista, hitzaren zentzu positiboan. Mendetan zehar, pentsamendu korronte bat egon zen Katalunian Espainiarekiko erlazioa Kataluniarentzako onuragarritzat jo zue-na. Katalunia askea Espainia handian, esan ohi zen. Ideia horrek ez zuen batere zerikusirik Francoren edo Aznarren

Espainiarekin. Guztiz alderantziz: Katalunia gero eta askeago sentituz gero, orduan eta hobeto. 1992ko Olinpiar Jokoak, zentzu horretan, espainolismo erregenerazionista katalanaren adierazpide nabarmena izan ziren; gogoan har dezagun Maragallek berak lideratu zituela. Gaur egun ez da inor gogoratzen, baina Espainiako errege-erregina *Els Segadors*

Maragallek herrialde
eredu hauxe
ordezkatzten zuen:
irmoki katalanista,
baina Espainian egotea
ezinbestekoa zela
pentsatzen zuena

ereserkiaren doinura sartu ziren Olinpiar Estadiora, eta ez Errege Martxaren doinu pean, soilik lehenaren atzetik entzun baitzen. Gaur egun halakorik ezinezkoa izango litzateke, baina orduko hartan halaxe gertatu zen.

Maragallek, bada, herrialde eredu hauxe ordezkatzten zuen: irmoki katalanista, baina Espainian egotea ezinbestekoa zela pentsatzen zuena. Eta beste aldea konbentzitzerakoan izandako porrota, bere proposamenak jaso zuen ezezko gogorra izan da, azken buruan, gaur egun gertatzen ari denaren gako nagusia. Mundu guztiak ikusi ahal izan du zer gertatu den,

eta mundu guztiak ulertu du zer eginik ez dagoela. Beharrezkoa zen, ziur aski, Espainiaren mespretxua zuzenean politikari sozialista eta katalanista baina ez nazionalista baten asmoaren aurka ager zedin. Eta PSOEk leku guztietan agintzen zuen aldi berean. Horrek guztiak azalpen alderdikoi edo aitzakia taktiko guztiak saihesten zituen. Besterik gabe, Espainiak ez du inola ere onartzen Katalunia aske hori, ezta Espainia handi baten barnean izatea eskatzen duenean ere.

Funtsezko unea Autonomia Estatutu berriaren onarpena izan zen. Legebiltzar katalanean bozkatu zen, negoziazio oso gogorren ondoren, aldeko 125 botorekin eta aurkako 15 botorekin soilik. Aldeko botoa eman zuten PSC, ERC eta ICVk osatutako hirukoak gehi CiUk. Aurkakoa, PPK soilik.

Kopuru horien irmotasuna gorabehera, inork ez zuen inola ere aldebakarreko ekimenik planteatu. Gaur egun barregura ematen du Madrildik behin eta berriro Kataluniari aldebakartasunez ekitea aurpegiratzen zaiola ikusteak. Kataluniak aldebakartasunez jokatzeko du, beste modura jokatzeko saiatzea denbora galtzea besterik ez dela berretsi duelako. Estatutuekin, Estatuak tranpa egin zuen. Eta horixe besterik ez da ari ordaintzen gaur egun.

Legez, Estatutua Espainiako Legebiltzarrean berretsi behar zen eta, ondoren, Katalunian erreferendum batean bozkatu. Inork ez zuen planteatu legea saihestea. Guztiak zekiten Estatutua Madrilen dezente murriztuko zutela. Izan ere, PSOEk berak hainbat emendakin iragarri zituen Bartzelonatik, Estatutua onartu zenetik ordu gutxi batzuk besterik igaro ez zirenean. Hala eta guztiz ere, legea lege zen, eta araua arau. Kataluniak, beraz, Espainiako Konstituzioak zehaztutako urrats guztiak zehatz-mehatz jarraituz bete zuen ibilbide osoa. Iseka edo sarkasmoa bera ere onartuz. Zapaterok, hauteskunde kanpainako sozialisten azken mitinean, halaxe agindu zuen, «Kataluniako Legebiltzarrak bidaltzen didan Estatutua» onartuko zuela. Alfonso Guerrak ñabardura bat erantsi zuen: «eskuila pasatu diogu eta dagoeneko ez du bere aitak ere ezagutzen». Alderdi Sozialistaren jokamoldeak Katalunian

eragin zuen ezinegona ikaragarria izan zen, eta Maragallen ordeztu Montilla jartzea ekarri zuen, horretarako presidentearren gaixotasuna zitalki baliatuz. Epe luzera, ezinegon horrek berak ekarri zuen egun ikus daitekeen egoera hau: PSCk bere militante gehienak galdu ditu eta gutxieneko gizarte-oinarri batekin geratu da, bazterreko alderdi izatera kondenatuta.

Eta PSCren jokamoldea penagarria izan baldin bazen, are penagarriagoa izan zen PPrena. Estatutua Zapaterori min egiteko bide egokia zela pentsatu zuten, eta Estatutuaren aurkako sinadura bilketa zentzugabe bati ekin zioten, nahiz eta sinadurak biltzen zituztenek argi eta garbi 'Kataluniaren aurka' eskatzen zituzten. Kanpaina horrek katalanarekiko gorrotoa berreskuratu zuen Espainian. Frankismoaren oinarri ideologikoetan zegoen gorrotoa, PPren oinarri soziologikorik argiena den frankismo horretan bertan. Une horretatik aurrera, espainiar eskuinaren bozgorailuek moderazio gaitasun guztia galdu zuten, eta katalanok inoiz ikusi eta entzun gabeko irain, eraso, manipulazio eta gezur andanari egin behar izan genion aurre egunero-egunero. Katalunian topiko bat da baieztatzea PPK garaipena eskaini diola independentismoari. Sinpleki, hainbestearinoko basakeriak herrialdea batu du eta Espainiarekiko erabateko asperraldia eragin du.

Duintasunagatik

Egungo independentismoa azaltzeko, ezinbestekoa da aintzat hartzea duela urte batzuk gehiengo ez zela independentista. Areago, alderantziz gertatzen zen. Eta gehiengo hori ez zen independentista bilakatuko egunero Madrilgo egunkari eta telebistek iraindu izan ez balute. 'Han' inork onartzen ez gaituelako sentsazioa izan ez balu. Diruaren gaia plazaratzen denean –defizit fiskala, finantziario mailako tratu txarra, inbertsio gabeziaren eskandalua–, denek onartzen dute auzi hori garrantzitsua dela. Baina, azken buruan, beti agertuko da ahotsen bat hauze gogoraraziko diguna: hau guztia 'duintasunagatik' gertatzen ari da. Irainen aurreko duintasunagatik,

estatu kolpe baten aurreko duintasunagatik, horixe izan baitzen eta esanahi horixe izan baitzuen Estatutuaren aurkako Auzitegi Konstituzionalaren epaiak.

Kataluniak Estatutuaren alde bozkatu zuen erreferendumean. Guerrak aipatutako eskuila hain izan zen nabarmena, ezen gobernuko alderdietako bat, ERC, aldendu egin baitzen eta Ezetza eskatu baitzuen. Baina, hala eta guztiz ere, Baieztzak irabazi zuen. Estatutuak bide instituzional osoa bete zuen, oztopoak gorabehera: Legebiltzar katalanak bozkatu zuen, Legebiltzar espainolak onartu eta zuzendu zuen, herritarrek erreferendumean berretsi zuten eta erregeak berak sinatu zuen. Eta, orduan, bonba lehertu zen.

Auzitegi Konstituzionalak Estatutua konstituzionala zenetz aztertzea onartu zuen, PPren eskaerari men eginez. Ezustekoa itzela izan zen

Hona hemen bonba: hori guztia gertatu ondoren, Auzitegi Konstituzionalak Estatutua konstituzionala zenetz aztertzea onartu zuen, PPren –Legebiltzar katalaneko hamabost boto mengelen eta gorrotoaren kanpainaren alderdiaren– eskaerari men eginez. Ezustekoa itzela izan zen. Auzitegi horrek ez zuen sekula hainbeste lege-berme zituen lege bat auzitan jarri; eta argi zegoen, bestalde, onartu ondoren aztertzeak berak soilik sekulako ondorioak izan zitzakeen legaltasun talka bat zekarrela. Horixe ekarri zuen, hain zuzen ere. Historia liburuek idatzita utziko dute Kataluniaren independentzia Auzitegi Konstituzionalako kideei esker izan zela posible. Eta, jakina, gehiegikeria hutsa lirudikeen arren, alderantzizkoa huts egiteko beldurrik gabe baieztatu daiteke: Auzitegi Konstituzionalaren epairik gabe Kataluniak espainiarra izaten jarraituko luke.

2010ean, Auzitegiak epaia eman zuen eta Estatutuaren 41 artikulua aldatu zituen, hura ezagutezin bihurtuz. Herritarren sumindura izugarria izan zen, eta egun gutxi batzuk geroago independentziaren aldeko lehen manifestazio handia eragin zuen.

Aldebakartasunaren bidea

Òmnium Cultural elkarteak antolatutik, alderdi politikoen babesarekin, manifestazio horrek argi frogatu zuen Katalunia betiko aldatu zela. Ikaragarria izan zen, eta lehen aldiz bandera gehienak *izardunak* izan ziren. Eta gehien entzundako oihua 'independentzia!'. Montilla presidente sozialistak manifestazioa utzi behar izan zuen jendearen irainen poderioz, PSOEren jarreraren erantzuletzat jotzen baitzuten. Duran i Lleidari txanponak botatzen zizkioten espaloitik. Eta PPren tzako irainak ezin dira hemen errepikatu. Sumindura handia azaleratu zen larunbat horretan. Baina azken aldia izan zen. Ukitu magiko batez bezala, mugimendu independentistak Espainiatik erabat aldentuz erantzun zuen, eta ordutik aurrera ez da gehiago tentsio unerik sortu kalean. Hurrengo manifestazio handiak, ANCK 2012ko irailaren 11n antolatutakoak, aldaketa itzela ekarri zuen, gauetik egunerakoa. Sumindura alaitasun bilakatu zen. Mundu guztiak ulertu zuen aldebakarreko erabakiak hartzeko ordua iritsi zela. Eta, horrelaxe, lerro zuzen bat marraztu daiteke herri erreferendumetatik egungo egoerara arte. Ezaugarri nagusi batekin: gizarte katalanak ulertu du subiranotasuna erabili egin behar dela eta ez dela utzi behar. Baina, gainera, bat-batean askoz ere gauza gehiago argi ikusiko balitu bezala gertatu da.

Izan ere, gaur egun zaila da ez onartzea aldaketa handi horren atzeko arrazoi ideologiko eta praktikoak Francoren erregimenaren amaierara atzeratzen direla. Franco hil zenean, hitzarmen bat egon zen bere erregimenaren eta alderdi demokratikoen artean. Ez zen erabateko demokraziarik ezarri, Juan Carlos errege gisa onartu zen eta armadak 'lurraldetasun auziaren' gainean zuen kontrola ez zen auzitan jarri. Tribunal de Orden Público bezalako erakunde errepresiboak ere izena aldatzera mugatu ziren, beren jomuga euskal nazionalismoaren eta ezker muturreko taldeen aurka birbideratuz. Aldi berean, Francoren erregimenaren jarraitzaileei arazorik gabe ahalbidetu zaie beren alderdia sortzea

–Alderdi Popularra– eta beren erakundeak bizirik mantentzea –Francisco Franco Fundazioa, legezkoa izateaz gain, Estatuak finantzatzen du, eta diktadorearen hilobi erraldoia publikoarentzako irekita dago oraindik.

Egia da demokrazia 1981ean huts egindako estatu kolpearen ondoren loratu zela eta egoerak nabarmen hobera egin zuela. Baina Alderdi Popularrak hauteskundeak bigarren aldiz irabazi zituenean, 2000. urtean, Aznarrek galdutako denbora berreskuratzeari ekin zion eta Kataluniaren eta Estatuaren arteko itun tradizionalak hautsiko zituen kanpaina nazionalista espainola abiatu zuen. Hortxe gaude orain.

Espainiako Estatuaren erregresio demokratiko batean dago. Via Catalanaren egun berean, faxista talde batek Diadaren Madrilgo ospakizun ofiziala erasotu zuen. Politikari eta kazetariak erasotu zituzten, bandera eta sinbolo ez konstituzionalak erakusten zituzten bitartean. Baina erasotzaileak libre geratu ziren ordu gutxitan, soilik 300 euroko isunekin. Egun berean, bestalde, auto gidari batek uko egin zion Valentziaren poliziaren kontrol batean gaztelaniaz hitz egiteari, eta horregatik sei hilabeteko kartzelako demanda bat jaso du. Egunero ikusten ditugun anekdoten artean, bi besterik ez dira horiek.

Espainiar hedabide batzuk katalanen aurkako gorrotoa sustatzen aritu dira, eta espainiar politikari batek ere ez du galdetzen horren zergatia, ez dute ezer egin nahi hori ekiditeko. Valentziar Herrialdean, Uharteetan eta Aragoi katalana oldarrean jazartzen ari dira, nahiz eta lehen bi erkidegoetan hizkuntza ofizial izaten jarraitzen duen. Hezkuntzako espainiar ministroak haur katalanak «espainoltzeaz» hitz egiten du. Baita egin ere. Lau familia katalanek, lauk bakarrik, eskatu dituzte gaztelaniazko klaseak eskolan, eta Estatuaren aparatu osoa mobilizatu da horien alde. Kontraste ikaragarrian, 125.000 valentziar familiak eskatu dituzte katalanezko klaseak: halakorik ez lortzeaz gain, Espainiako Gobernuaren erantzuna jaso dute katalana bere erantzukizuna ez dela esanez, bere erantzukizun bakarra gaztelania dela.

Madrilgo establishmentak katalanen aurka erakusten duen jokaera oldarkorra da katalanek espainiar demokraziarekin duten etsipenaren erantzule zuzena. FC Barcelonak jokatzen duen estadio guztietan agertzen dira espainiar banderak, sarritan bandera faxistak, eta katalanen aurkako irainak baimentzen dira. Aldiz, *izardunak* sartzea debekatzen da. Etengabeko neurri bikoitza.

Arrazoi ekonomikoak eta harrapaketa fiskala

Hori guztia, dena dela, soilik emozioen esparruko auzi modura ikus liteke. Baina auzia areago doa. Espainiako Gobernuak hondamenera darama ekonomia katalana, tradizionalki

1986 eta 2010 artean
Espainiako Estatuak
213.933 milioi euro
desbideratu zituen
Katalunian bildu eta
kanpoan inbertitu
ziren zergetatik

Espainiako Estatuak garrantzitsuena eta Madrilgoaren lehia-kide nagusia. Eta katalanek zera galdetzen dute, logika osoz, zergatik ordaindu behar duten beste edozein lurraldek baino askoz ere gehiago eta zer arrazoirengatik zerga katalanak ez diren Kataluniara itzultzen eta beste leku batzuetan gastatzen diren, sarritan modu oso zalantzarrietan

gainera. 1986 eta 2010 artean Espainiako Estatuak 213.933 milioi euro desbideratu zituen Katalunian bildu eta kanpoan inbertitu ziren zergetatik. Aurrekaririk gabeko harrapaketa fiskal batez ari gara, urtero 10.000 eta 16.000 milioi euroko kopuruen artekoa. Zentzu horretan, ez dago Espainiarekiko 'elkartasunarentzako' mugarik; baina, Alemanian, aldiz, muga hori %4koa da, edo Kanadan %2koa. Katalanek urtero desagertzen ikusten dituzten zerga katalanen %10,2k ez dauka inolako justifikaziorik.

Baina hori ez da arazo bakarra. Jakina, baldin eta etengabe halako diru kopuruak desbideratzen badira, Kataluniako Gobernuak zailtasun larriak ditu herrialdea jardunean

edukitzeko. Baina, horrez gain, zilegi da galdetzea: zertarako? Duela 30 urtetik hona, Espainiako Gobernuak ulertzen zaila den egitasmotan ari da gastatzen diru katalana. Itxita dauden aireportuak. Sarritan bidaiaririk gabe eta edozein hiritatik Madrilera doazen abiadura handiko trenak. Aitzitik, ez dago Bartzelona eta Valentzia arteko tren azkarrik, Estatuan gehien erabiltzen den trenbidea izan arren. Arrazoa? Espainiar ekonomian beste hainbat gauza bezalaxe, soilik politikoa da. Azpiegiturak beren nazioa eraikitzeko eta gurea suntsitzen saiatzeko erabiltzen dituzte.

Espainiar ekonomia amets gaizto hutsa da, eta katalanak ari dira hori ordaintzen. Enpresa pribatizatuek, sarritan frankismoko familia nagusien eskuetan, beren zerbitzura dute Estatua. Gobernuak enpresa horiei laguntzeko aldatzen dituzte legeak edo sortzen dituzte berriak; enpresa horiexek dira, gainera, dena zikintzen duen ustelkeria-gradu ikaragarriaren erantzule nagusiak. Erantzukizun publiko gabezia itzela dago: adibidez, epaileak ustelkeria ikertzeko Alderdi Popularrari bere diruzainaren ordenagailua eskatzen dionean, Alderdi Popularrak ordenagailu hori ezabatzea erabakitzen du. Eta ez da ezer gertatzen. *The Economist* astekariak Hirugarren Munduko herrialde gisa deskribatu zuen Espainia, jarduera mota horiei zegokienez. Herrialdea porrotean dago, baina batzuk –berriro ere familia gutxi batzuk, sarritan mandatarari frankisten ondorengoak– inoiz baino aberatsagoak dira. Eta ekonomialari entzutetsu batek dioen bezala, «beren gozamerako dute Estatua».

Katalanek, bien bitartean, historiako krisirik hondagarriari egin behar diote aurre. Batez ere, Kataluniako Gobernuak dirurik gabe geratzen ari delako, harrapaketa fiskalarengatik ez ezik leialtasun instituzional ezagatik. Europak espainiar defizita arintzeko konpromisoa hartzen duenean, Espainiako Gobernuak figura berri hori bere onurarako erabiltzen du eta autonomia erkidegoei eta udalei gizarte zerbitzuak gehiago murriztea eskatzen die; bitartean, Espainiako Gobernuak marjina gehigarri osoa beretzat hartzen du eta inori axola

ez zaizkion egitasmoetan xahutzen du. Etxez etxeko gizarte laguntza ezarri zenean, Espainiako Gobernuak gastatutako euro bakoitzeko 50 zentimo ordaintzeko konpromisoa hartu zuen eta autonomia erkidegoei utzi zien kudeaketa. Gaur egun, euroko hamar zentimo baino gutxiago ordaintzen ditu, eta autonomia erkidegoek, kudeaketak behartuta, Madrildik iristen ez den diru premiari erantzun behar diote. Espainiako Gobernuak krisiari aurre egiterakoan erakutsitako arduragabekeria azaleratzen duten bi adibide besterik ez dira horiek.

Eta gobernatzeko era hori zuzentzeak, hainbeste bidegabekeria zuzentzeak, independentziaren aldeko mugimenduaren xede nagusietako bat izan behar du ezinbestean. Herritarrek ulertu dute dagoeneko ez direla ari soilik bandera bat aldatzen. Gehiengoak ulertu du guda hau guk pentsatzen genuen bezala bukatu ez zen erregimen baten aurkako azken guda dela. Independentista katalan gehienek badakite hainbat jenderen ahaleginen jarraitzaileak direla: 1940an Gestapok Frantzia atxilotu eta Francok Montjuïc-en exekutaturako Companys presidentearenak, kasu. Ziur naiz irakurleak, orain arte irakurritako guztiaren ondoren, erraz ulertuko duela edozein zeinutako espainiar gobernuak zergatik ez duten sekula onartu Companysen heriotza-zigorra sinbolikoki konmutatzea eta bere irudia birgaitzea, nahiz eta alderdi katalan guztiak eskatu duten. Companys, oraindik ere, gaizkile bat da erregistro ofizialetan, herritarrek Errepublika garaian Kataluniako presidente izateko hautatu zuten arren. Eta zein da jokamolde harrigarri hori arrazoitzen duen argudioa? Sinietsi ala ez, erantzun ofiziala hauxe da: presidente katalana hiltzea «legearekin ados zetorren». Eta birgaitu ezin baldin bada, oraindik ere hala datorrela ulertu behar dugu. Horixe da Espainia. 2014ko Europan.

[Erredakzioan euskaratua]